

Jezus' sterven - een benadering vanuit de dogmatiek

Vorbereiding

Inleiding op dogmatiek

Mogelijk is dogmatiek een onbekend begrip, dat moeilijk en zwaar klinkt. Echter, het is juist boeiend om een boek in huis te hebben dat een overzicht biedt van wat geloven inhoudt. Dan doe je kennis op over wat je gelooft en denk je erover na. Sommigen zeggen dat ze niets met dogma's te maken willen hebben, omdat wordt gedacht dat dit een levend geloof in de weg staat. Soms kan dat wel zo zijn, maar het hoeft juist niet: het versterkt juist je geloof!

Wat je ook ontdekt als je de filosofie induikt, is dat iedereen leerstellingen en denkkaders heeft. Het is daarom goed om na te gaan wat deze leerstellingen zijn en deze te onderzoeken. Als iemand ergens anders over denkt, dan kan je samen op zoek gaan naar wat de Bijbel zegt. Dit is dogmatiek.

Gereformeerde Dogmatiek wordt ook wel geloofsleer of Systematische Theologie genoemd. Het is een "systematische doordening van de inhoud der relatie die God in Christus met ons heeft gelegd" (volgens Hendrikus Berkhof (1914-1995)). Herman Bavinck (1854-1921) omschreef dogmatiek als: "Dogmatiek is alzo en kan niet anders bestaan dan als wetenschappelijk systeem der kennis Gods, dat is dan nader op christelijk standpunt, van die kennis, welke Hij aangaande zichzelf en aangaande alle schepselen als staande in relatie tot Hem in Zijn Woord aan de kerk heeft geopenbaard". Volgens Velema en Van Genderen is dogmatiek het volgende: "De dogmatiek is de theologische wetenschap die op systematische wijze spreekt over wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, en die de leer van de kerk heeft te toetsen aan de Heilige Schrift, daarop te funderen en in het licht daarvan te interpreteren."

Voorbeelden van dingen die in de dogmatiek worden doordacht, zijn dogma's zoals de drie-eenheid en leerstellingen.

Dogmatiek is op verschillende wijzen ontstaan.

1. Door de strijd met de dwaalleren (apologetiek)
2. Door het dooponderwijs en de catechese (didactiek)
3. Door de overweging van de Bijbelse boodschap en het ontdekken van de inhoud hiervan (exegetiek)

In een Gereformeerde Dogmatiek worden de volgende zaken behandeld:

1. De leer over de bronnen van het geloof (de Bijbel)
2. De leer over God (theologie)
3. De leer over de mens (antropologie)
4. De leer over Jezus Christus (christologie)
5. De leer van het heil (soterologie)
6. De leer van de kerk en de sacramenten (ecclesiologie)
7. De leer van de laatste dingen zoals de dood, opstanding en het oordeel (eschatologie)

Wereldwijd bekend is de dogmatiek *Christelijk geloof* van Hendrikus Berkhof uit 1973. De meest invloedrijke dogmatiek in Nederland is waarschijnlijk de *Gereformeerde Dogmatiek* van Herman Bavinck uit 1895.

Johannes Calvijn (1509-1564) schreef in zijn *Institutie* dat het doel van dogmatiek is om kennis van God en van onszelf te krijgen. Je vindt in de *Institutie* meer dan zeventien bijbelcitaties, want volgens Calvijn moet een dogmatiek een echo zijn van bijbelteksten en nog meer: een kader waardoor je de Bijbel beter begrijpt. Dogmatiek helpt dus in het begrijpen van het geloof. 2 Timotheüs 3:16-17 meldt: "Elke schrifttekst is door God geïnspireerd en kan gebruikt worden om onderricht te geven, om dwalingen en fouten te weerleggen, en om op te voeden tot een deugdzzaam leven, zodat een dienaar van God voor zijn taak berekend is en voor elk goed doel volledig is toegerust."

Het karakter van een dogmatiek is het volgende: in het dogma wordt bondig beschreven, wat de Kerk ziet als een centrale en essentiële Bijbelse boodschap. Hiertoe analyseert, argumenteert en expliciteert de dogmatiek. Verdere kenmerken zijn:

- Het kerkelijk karakter: Wat de kerk nodig heeft als dienst
- Het confessioneel karakter: Dogmatiek vindt plaats in de verbondenheid met de kerk der eeuwen, wat om keuzes vraagt
- Het systematisch karakter: systematisch doordenken van in Gods Woord geopenbaarde waarheden. Er wordt gezocht naar verbanden en samenhang in de getuigenis van de Schriften.
- Het kritische karakter: Toetsing van de leer van de Kerk aan het Woord van God
- Het actuele karakter: Nieuwe problematiek moet worden getoetst aan Gods Woord. Bijvoorbeeld wanneer de maatschappij verandert. Hoe reageert de kerk hierop? Dat vergt herbronning.
- Het praktisch karakter: het overdragen van kennis van God en Zijn Woord.

Belijdenisgeschriften

Voor het staan in de geschiedenis en het belijden met de kerk van alle eeuwen, zijn belijdenisgeschriften opgesteld. Deze gaan uit vanuit de dogmatiek. De belangrijkste in de oecumenische traditie zijn:

- Apostolische geloofsbelijdenis
- Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel
- Geloofsbelijdenis van Athanasius

Het belangrijkste belijdenisgeschrift in de Rooms-Katholieke traditie is:

- Catechismus van de Katholieke Kerk (Catechismus Catholicae Ecclesiae)

De belangrijkste belijdenisgeschriften in de protestantse traditie zijn:

- Heidelberger Catechismus
- Nederlandse Geloofsbelijdenis
- Dordtse Leerregels

In de calvinistische traditie:

- Catechismus van Genève

In de lutherse traditie:

- Catechismus van Luther

Heidelberger Catechismus

Van alle protestantse belijdenisgeschriften is de Heidelberger Catechismus het wijdverbreidst. Het is vertaald in vele talen en is de invloedrijkste en meest geaccepteerde catechismus van alle catechismussen uit de Reformatie. Het is opgezet ter onderwijzing, vandaar de vragen en antwoorden. De Heidelberger Catechismus werd geschreven in opdracht van keurvorst Frederick III,

die regeerde over de Duitse staat de Paltz van 1559 tot 1576 en in die tijd was er veel discussie rondom de leer van het avondmaal. Dit was ook vooral tussen calvinisten en lutheranen. Daarom is de Heidelbergse Catechismus geschreven in 1563. Het voornemen was om een confessiegeschrift voor zowel lutheranisme als calvinisme te maken. In 1619 is het op de Dordtse Synode een officieel kerkelijk document geworden in Nederland. Het geschrift is opgebouwd als 129 vragen met antwoorden, verdeeld over 52 zondagen. Het lijkt op een conversatie tussen een leraar en leerling. Er zijn heel erg veel Bijbelreferenties bij de Catechismus. In kerken was en is het soms nog gebruikelijk om in de middagdienst een preek te houden over een zondag uit het Catechismus en zo in een heel jaar het boek door te werken.

Het wordt ook weleens een “troostboek” genoemd. Zo zei de bekende Herman Friedrich Kohlbrugge op zijn sterfbed: “De Heidelbergse! De eenvoudige Heidelbergse! Houdt daaraan vast, mijn kinderen!”.

Ten slotte: Vraag 1 van zondag 1 is zo belangrijk dat alle andere vragen daaruit vloeien.

Verdere voorbereiding

Ter inleiding op de bijbelstudie zijn de volgende belijdenisgeschriften te lezen:

- Apostolische geloofsbelijdenis
- Heidelbergse catechismus vraag 1 tot en met 20

Ter aanvulling geven de volgende belijdenisgeschriften nog informatie:

- Catechismus van Genève vraag 60 tot en met 74
- Nederlandse geloofsbelijdenis artikel 15 tot en met 21

Bronnen:

Dogmatiek voor iedereen, dr. Almatine Leene en ds. ir. Wim Markus
Wikipedia Gereformeerde Dogmatiek